

גליון 307

פרשת וישב - שבטי ישראל ובית יעקב

הרב חיים אירם – רב היישוב אלעזר

לאחר תולדות ישמעאל ותולדות עשיו שנתפרטו בפרשות הקודמות, מתחילה התורה לפרט את 'תולדות יעקב' שנים עשר בני יעקב - בונים משפחה מגוונת עשירת צבעים ואופי, כל בן מתייחד בכשרונותיו, עד כדי יצירת בית יעקב לשבטיו.

השבטיות בבית יעקב כוללת את הגוונים הרבים בהם העניין האלהי- מתגלה בהם, הן בתולדות השבטים השונים, ועד לגילויי בעלי התפילה 'מארי דקבלה' כי יב שערים ברקיע וכל שבט יש לו עבודת ד' המיוחדת לו.

חשיבות השבטיות נשמרת אפילו ברגעים מיוחדים בחיי האומה, כמו במעבר ים סוף שדרשו בו חז"ל כי כל שבט עבר ב'מנהרת מים' מיוחדת לו. שירת התפילה ועמוד העבודה מרוכזים לד' אחד אך מרובים בגוונים ובאופי מיוחד כיאה לבורא עולם א-ל ישראל.

מכל זה לא נותר דבר בגלות ישראל מארצו. אמנם יחוס ישראל נשמר אך ייחוס כל איש מישראל לשבטו המיוחד נשכח ואבד. היהודי - משתייך כעת אל 'בית יעקב' ו'כלל ישראל' באופן כללי.

מדוע נשכחו הגוונים המיוחדים לשבטים? מסביר מרן הרב זצ"ל כי 'שכחת השבטים ליחוסם היא הכנה לאחדות האמה. על-ידי הזכרון של חילוק השבטים היתה הגלות גורמת שכל שבט יחלק ויפרד לגמרי מכללות האמה, וארס הנכריות היה חודר בחלקים המיוחדים והבדודים!'²

כלומר: סכנת ההתבוללות שהייתה מאיימת על ידי חוסר אחדות משפחתית והתרכזות שבטית יתירה, גרמה לשכחת הייחוס השבטי, כמעין 'הקדמת רפואה למכה'..

ברור שגוונים רבים בעבודת ד' וגילויים רבים של צורתם של ישראל הלכו לאיבוד והם חסרים בעולמנו הגשמי והרוחני, אך הם לא הלכו לאיבוד. סוף כל סוף 'הן אב אחד לכולנו' וכל מה שיש בבנים –הרי הוא קיים באב! ועוד יותר באה נשמה כללית זו לידי ביטוי כשנשכח היחוס השבטי המפריד:

אמנם כל זה מסבב רק צרה ויגון ארעי, אבל בפנימיות החיים חיה היא הנשמה הכללית שנתעוררה הרבה על-ידי מחיית הקיום הפרטיים³

ומכאן שורש התיקון. החזרה ווהתעסקות בבניית בית יעקב המרכזי מחדש, תביא לידי גילוי מחדש את כל הגוונים שהיו כלולים בו עוד בטרם נולדו השבטים. האופנים השונים ואף המחלוקות על צורת הבניין המחודש של בית ישראל, הם בעצמם עצת ד' לחדש את הגוונים המיוחדים של עבודת ד' באמצעות כל אחד ואחד מישראל.

האחראי לכך יהיה אליהו, הקנאי לעבודת ה' בשיא הדקדוק והטהרה, יחזיר כל אחד מישראל לעבודתו המיוחדת בתוך עבודת הכלל. באופן נגלה תראינה לעין המתבונן מחלוקות גדולות, משברים ומריבות אך לעיני המתבונן הפנימי כל הדרכים כולן הן ניצוצות של אותה עבודה ממש:

'ומתוך האחדות הגבולה, המלאה ערבוב... יצא לאור תכן חיים מתקן... וישראל ישוב על מכונו וכח שבטיו ישוב אליו באחדות הרמונית... ומזבח ד' החרוס יבנה עוד הפעם על ידי שנים עשר אבנים, כשנים עשר שבטי בני יעקב אשר היה דבר ד' אליו לאמר ישראל יהיה שמך' על ידי אליהו מלאך הברית... הולך הוא ועובד עבודת השלום להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, על ידי אור רזי תורה העליונים ההולך ושוטף בכנסת ישראל ומתפלש בכל מעבדיה, עסקנותה, ספריותיה, תקוותיה ועבודותיה, המתראים בצורות שונות, מקדש ומחל, מבנין וגם מהרוס, ... למעלה למעלה מחוג הכרתם של כל הפועלים והעובדים עצמם וגבוה הרבה יותר מכל מטרותיהם המצמצמות, רק בעצת ד' אשר יעץ לתת לעמו אחרית ותקוה'⁴

¹מכילתא דרשב"י, פרשת בשלח ופרקי דרבי אליעזר פרק לא
²ישראל ותחייתו, פרק כז אורות,
³שם
⁴שם